

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Особливості функціонування політичних процесів на регіональному рівні в Україні (на прикладі Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2010-2015 рр.)» здобувача ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»
Гнатюка Володимира Вікторовича**

1. Актуальність теми дисертації

Україна, як і значна кількість інших держав по всьому світу, вступила у фазу демократичного транзиту у кінці ХХ ст., однак досі знаходяться на етапі важливих змін. Тому аналіз субнаціональних одиниць в політичних системах із гібридним національним режимом уможливорює вимірювання інституційних трансформацій по-новому: погляд «зменшення масштабу». Адже є очевидним те, що якщо система не змінюється протягом тривалого часу, то тоді проблема знаходиться у її частинах. Ідея про нерівномірність протікання економічних і політичних процесів у межах держави давно доведена вченими і вплинула на вивчення субнаціональних політичних режимів, їх типологізацію і кількісно-якісне оцінювання. Таким чином, актуальність дослідження полягає у тому, аби здійснити перевірку на прикладі політичної практики трьох областей (Закарпатської, Львівської і Чернівецької) в Україні, яким чином може співвідноситися інституційний розвиток держави та субнаціональних одиниць: схожістю чи відмінностями. По суті, це суттєво наблизить до відповіді про характер і причини такого довготривалого транзиту України до демократії, хоча б з позиції розвитку її структурних елементів.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертаційне дослідження виконувалось в межах планової теми наукової роботи кафедри політології філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Політичний процес в Україні у контексті світового досвіду» (номер державної реєстрації 0111U005523).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно. Основні теоретичні положення і розробки, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, одержані дисертантом особисто. Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать автору і є його науковим доробком.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, забезпечуються оригінальністю змісту, логікою викладення матеріалу та різноманітністю опрацьованої джерельної бази. Емпіричну базу дослідження формують офіційна інформація та статистичні дані про інституційний розвиток процесів і явищ у регіональному масштабі в Україні на прикладі Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2010-2015 рр. Також невід'ємним і важливим джерелом постали судження знавців місцевої політики у вказаних областях і відповідні тематичні статті в періодичних друкованих та електронних виданнях, інші аналітичні статті, збірники наукових праць, монографії. Це дозволило Гнатюк В. В. запропонувати низку теоретичних висновків. Отримані результати неодноразово апробовано у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях та в ході рецензування публікацій дисертанта у фахових виданнях, в тому числі у науковому виданні іноземної держави (Литва).

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертації ступінь новизни характеризується наступними моментами.

Вперше:

– висвітлено географічне представництво дослідників у різних частинах світу, що окреслюється в чотирьох сучасних тенденціях. По-перше, Європа – найчисельніший територіальний регіон за кількістю країн, але представлений лише третиною від усіх вчених. По-друге, Північна Америка займає домінуючу позицію за кількістю науковців, але на третьому місці після Європи і Латинської Америки за числом держав. По-третє, Південна Америка – це територіальний регіон, що рівномірно представлений в обох компонентах на рівні чверті. І, по-четверте, регіони, як Азія й Африка, досі мало інкорпоровані до розвідок субнаціонального рівня політики;

– обґрунтовано, що категорія «субнаціональний політичний режим» – це результат прямого відношення між конкретними політичними явищами (національний політичний режим, державний устрій та інститут місцевого самоврядування), а не константа (умова) політичного виміру. Це проявляється у вигляді вираження, що відображає взаємозв'язки між елементами. Внаслідок цього, поняття слід розуміти у площині як не «обов'язкове», а доцільніше – в статусі або «виняток», або «правило»;

– аргументовано, що субнаціональний зріз сьогодні знаходиться нарівні з національним, але з позиції конструювання технік вивчення, навіть перевершив його за масштабом деталізації. Це пояснюється тим, що такий простір потребує ґрунтовнішої конкретизації для якісної перевірки інституційного шляху щодо наближення до демократичних стандартів реально. Як наслідок, це зумовило появу парадоксу в сучасній політології, коли «нижчий» просторовий рівень потребує ширшої методичної операціоналізації, ніж його «вищий» відповідник. Ця ситуація в розвідках на сьогодні виправдана і не має альтернативи;

– підкреслено, що усі «стартові» позиції видів режиму оптимально мають збігатися в межах однорідного національного політичного режиму за часом і типом між техніками, які застосовуються. Як правило, і «фінальні» позиції, у

такому разі, сходяться, бо співвідносяться між собою теж. Тому взаємодія фінальних даних у Львівській і Чернівецькій областях була синхронною, а на Закарпатті спостерігалася їх асинхронність, де область тяжіла до наближено демократичного типу за інституційною, а до анократичного типу за експертною методиками. Якщо характеризувати дві групи випадків процесуально, тоді для Львівщини і Буковини це виражалось конвергентною лінійністю, а для Закарпатської області – дивергентною.

Удосконалено:

– розуміння про формування погляду на субнаціональну проблематику на початку ХХІ ст., який фокусував увагу винятково на детерміністській, а не ймовірнісній причинності, що обумовило «відкриття дверей» для нових досліджень. Адже причинно-наслідкові зв'язки сприяли аналітичній ситуації з помірною кількістю випадків вивчення, де висновки можуть інтерпретуватися як достовірні по-справжньому. Натомість ймовірнісна причинність надавала середні показники кінцевих результатів як занадто гібридні, тобто змішані, зважаючи на одиничні звіти для кожного аналізованого кейсу;

– формулювання про три положення стосовно інституційної кореляції між політичною конфронтацією та ідеологічною диверсифікацією, зокрема на прикладі автократичного (низька ідеологічна диверсифікація і висока політична конфронтація), анократичного (діапазон, що охоплює нижче високого і вище низького рівнів обох маркерів) і демократичного (високий рівень ідеологічної диверсифікації та низький рівень політичної конфронтації) типів режиму. Це продемонструвало розуміння тези про розмивання лінії між однорідністю та неоднорідністю вимірів у режимах як варіативну площину для їх визначення;

– твердження, що дослідження субнаціонального рівня – це виняткова прерогатива окремих/колективних праць вчених (зрештою, досі так виглядає), які мають єдину мету (висвітлення інституційної якості соціо-політичного виміру одиниці держави), але здійснюють це в різному ступені репрезентації: чи то у виборчому аспекті, чи то в синтезі з громадським сектором, чи то акцентуючи увагу на владній побудові і маркерах її формування. Таким чином, науковці і їх техніки настільки неоднорідні за охопленням індикаторів, настільки це можливо з точки зору наукового розкриття територіальних явищ і процесів;

– положення, що чим вищий ступінь демократизації, тим масштабніший (суттєвіший) «ривок» різних інституційних проявів у соціо-політичному вимірі субнаціональної одиниці в цілому. Натомість, якщо її міра низька чи взагалі відсутня, то це вказує про наявність тенденції, яку слід визначати як «реверс до авторитаризму». При цьому, такий наслідок був отриманий в результаті паралельної апробації обох видів методик (інституційної та експертної) на базі політичної практики Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2010-2015 рр. як відображення особливостей політики на регіональному рівні.

Дістали подальшого розвитку:

– докази того, що особливістю логіки розвитку поглядів зарубіжних вчених в субнаціональній проблематиці була тенденція до еволюційності і риса інноваційності. Перша проявлялася у тому, що напрям досліджень виник з контексту, що мав добре аргументовану концептуальну основу і чітко зрозумілу

політичну практику (національний вимір). Натомість друга – характеризувалася експериментальністю політологів, які апробуючи чи то концепти у поясненні явищ і процесів, чи то техніки у для їх вимірювання, зуміли висвітлити нову територіальну площину, яка нічим не поступалася іншим рівням, оскільки не поставала ні їх мінімізованим виявом, ні адитивним проявом;

– зауваження щодо деталізації питання про типологізацію режимів на субнаціональному рівні політики в контексті завершеної інтерпретації даних, що отримані після вимірювання інституційних параметрів. Як наслідок, було запропоновано інституційно розформувані класичні структурні взаємозв'язки та додатково виділити ще два проміжні, однак не менш важливі, блоки – наближено автократичний і наближено демократичний, які є допоміжними формальними підставами для розмежування і/або уточнення особливостей протікання політики, зокрема на відповідному територіальному рівні;

– позиція, згідно з якою з-поміж технік (інституційної та експертної) у визначенні демократизації варто надавати перевагу останній, якщо вона не суперечить першій і, звісно, базується на безперечному авторитеті експертів як реальних знавців місцевої політики. Так, вихідні дані, що отримані під час апробації суб'єктивної методики, виявилися науково ближчими до реальності де-факто у трактуванні особливостей функціонування політичних процесів через конструкцію «субнаціональний політичний режим». З іншого боку, така ситуація актуальна виключно за виконання обидвох вимог;

– виявлено, що анократичний режим найбільш адаптивний/підходящий до втілення процесу субнаціоналізації, оскільки у ньому поєднується слабкий рівень уніфікації соціо-політичного життя (певне відсторонення у наближенні до автократії), попри наявність авторитарних структур та практик в управлінні, а з іншого боку – достатній інституційний запас (певні свободи і можливість діяти у легальній площині) для реалізації інтересів осіб, груп, кланів і т.д. через демократичні процедури/процеси, проте не для здійснення успішної форми демократизації.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

6.1. Публікації у періодичних наукових виданнях інших держав з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача

1. Hnatiuk, V. (2019). A History and Methodology of Research of the Subnational Topic in Political Science. *Politologija*, 96(4), 92-139. (Scopus)

6.2. Статті у наукових виданнях, включених до переліку фахових видань України

2. Гнатюк, В. (2018). Вступ до субнаціональної політики: від упереджень до стверджень. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 37(1), 6-11.

3. Гнатюк, В. (2018). Субнаціональний порівняльний метод: деякі особливості у сучасних дослідженнях. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 39(3), 64-68.

4. Гнатюк, В. (2019). Субнаціональні політичні режими в Україні на прикладі Закарпатської, Львівської та Чернівецької областей у період 2010-2015 рр.: інституційне вимірювання. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 98(2), 126-154.

5. Гнатюк, В. (2019). Субнаціональні політичні режими в Україні на прикладі Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2010 р.: експертне (суб'єктивне) вимірювання. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*, 27(6), 63-70.

6. Гнатюк, В. (2020). Субнаціональні політичні режими в Україні на прикладі Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2015 р.: експертне (суб'єктивне) вимірювання. *Ужгородський національний університет. Регіональні студії*, 20(1), 7-11.

У перелічених наукових статтях повною мірою відображені основні положення та результати дисертаційного дослідження.

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

1. Гнатюк, В. (2018, Травень 25-26). Субнаціональні концепти у політичній науці: досвід Латинської Америки. В О. Висоцький (ред.) *Матеріалах III Всеукраїнської наукової конференції (присвяченої 100-річчю ДНУ ім. О. Гончара) Частина I. Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики*, ДНУ ім. О. Гончара, м. Дніпро (С. 91-93). СПД «Охотнік».

2. Гнатюк, В. (2018, Травень 15-16). *Еволюція субнаціонального питання у політичній науці: етапи, специфіка та представники*. Студентська наукова конференція «Дні науки філософського факультету-2018», ЛНУ ім. І. Франка, м. Львів.

3. Гнатюк, В. (2019, Травень 16-17). Методики вимірювання субнаціональних режимів: специфіка, переваги та недоліки. У Л. Рижак, Г. Шипунов & Б. Ткачук (ред.) *Тезах щорічної наукової конференції «Дні науки філософського факультету-2019»*. Секція «Політологія», м. Львів (С. 132-135). ЛНУ ім. І. Франка.

4. Гнатюк, В. (2019, Жовтень 18-19). *Субнаціональні політичні режими в Україні на прикладі Закарпатської, Львівської та Чернівецької областей у 2010 р.: об'єктивне вимірювання*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем суспільних наук», м. Одеса (С. 93-96). ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства».

5. Гнатюк, В. (2019, Жовтень 25-26). *Субнаціональні політичні режими в Україні на прикладі Закарпатської, Львівської та Чернівецької областей у 2010 р.: суб'єктивне вимірювання*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Чинники розвитку суспільних наук у ХХІ ст.», м. Львів (С. 57-61). ГО «Львівська фундація суспільних наук».

6. Гнатюк, В. (2019, Листопад 22-23). *Субнаціональні політичні режими в Україні на прикладі Закарпатської, Львівської та Чернівецької областей у 2015 р.: суб'єктивне вимірювання*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети сучасних суспільних наук в трансформаційних умовах», м. Львів (С. 111-114). ГО «Львівська фундація суспільних наук».

7. Гнатюк, В. (2020, Травень 18). Субнаціональні дослідження у світі: географія поширення та кількісне окреслення наукового потенціалу на 2019 р. У Л. Рижак,

Н. Жигайло & Б. Ткачук (ред.) *Тезах щорічної наукової конференції «Дні науки філософського факультету-2020»*. Секція «Політологія», м. Львів (С. 147-150). ЛНУ ім. І. Франка.

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Отримані результати розширюють і доповнюють теоретичні та практичні аспекти актуальних тенденцій і в політичній науці, і в особливостях регіонального розвитку, методології дослідження територіальних процесів тощо, а тому мають важливе наукове значення для компаративістики і можуть бути використані у навчальних курсах, призначених для студентів спеціальностей «Політологія».

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Отримані результати можуть бути використані в науково-дослідній діяльності при подальшому дослідженні субнаціональної проблематики та дотичних до неї питань: просторової організації соціо-політичних процесів, аналізу муніципального рівня політики, вивчення інституційної конструкції у регіонах, збір суджень знавців місцевої політики і т.д. Усе це сприяє використанню результатів дослідження, як для написання підручників і монографії, так і для формування спецкурсу для студентів політології.

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

Дисертацію заслухано й обговорено на фаховому семінарі кафедри політології філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 26.03.2021 року). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

Дисертація Гнатюка Володимира Вікторовича «Особливості функціонування політичних процесів на регіональному рівні в Україні (на прикладі Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2010-2015 рр.)» є завершеною науковою працею в межах поставлених завдань, у якій науково обґрунтовано наукову потребу у вивченні та вимірюванні особливостей функціонування політичних процесів на регіональному рівні в Україні на прикладі визначених областей у 2010-2015 рр.

На основі вищесказаного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота «Особливості функціонування політичних процесів на регіональному рівні в Україні (на прикладі Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2010-2015 рр.)» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення

дисертації» та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167), а опубліковані за результатами дисертаційної роботи наукові праці Гнатюка В. В. за кількістю та якістю відповідають п. 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

2. Дисертація відповідає спеціальності 052 «Політологія» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

3. Наукові праці Гнатюка В. В., опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають п. 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

4. Дисертація «Особливості функціонування політичних процесів на регіональному рівні в Україні (на прикладі Закарпатської, Львівської і Чернівецької областей у 2010-2015 рр.)» Гнатюка Володимира Вікторовича рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді

Рецензенти:

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології
ЛНУ імені Івана Франка

Литвин В. С.

кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
ЛНУ імені Івана Франка

Осадчук І. Ю.

26 березня 2021 р.

Підписи доц. Литвина В. С. та доц. Осадчука І. Ю. засвідчую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка, доц.

Грабовацька О.С.